Salvu tal-Pasturi

ta’ Francis Ebejer

Maqluba għall-Malti
minn Steve Borg[1]

Tista’ ssejjaħ il-biċċa xogħol li qabbduni bħala ġennata. Għalija dehret ħela ta’ ħin – għall-inqas hekk ħsibt fil-bidu. Kienet is-sena 1960 u jien kont għadni ħalib ommi fi snieni, qalbi tajba, fidil, bla ħażen ta’ xejn…

Biex ma ntawwalx, kont qiegħed fuq il-vapur naqsam lejn Għawdex, b’żiffa ħelwa għaddejja minn ma’ rdumijiet Kemmunin, għalkemm ma nistgħux ngħidu li l-baħar bejn il-fliegu kien imħarrek.

Ma konniex ngħoddu aktar minn sitt passiġġieri abbord; il-ħaddiema Għawdxin li jaħdmu Malta ma jaqsmux lura lejn gżirithom qabel il-Ġimgħa filgħaxija.

Kien hemm koppja Skandinava, bir-raġel jiġbed ritratt wara l-ieħor tar-rima mqanqla mill-vapur, b’martu maġenbu; mara ħoxna Maltija b’qafas tal-qasab mgħotti b’ċarruta ċċangjata li xi drabi bdiet titħarrek xi ftit – wisq probabbli minn xi fniek; qassis jaqra l-brevjarju waqt li jistrieħ fuq il-ħadid tal-ġnub iżaqżaq; żewġ tfajliet b’għajnejn somor jitkellmu u jidħqu bil-qalb f’nofs din iż-żiffa ħelwa Mediterranja.

Hekk kif il-lejl ta’ qabel kont se nispiċċa mix-xogħol, sejjaħli s-Sur Telesforu Bonello biex immur fl-uffiċċju tiegħu, li qiegħed wara l-lift ewlieni tal-lukanda, u qalli:

“Għada filgħodu rridek taqsam mal-ewwel vapur lejn Għawdex.”

1 Mitbugħa bl-Ingliż fil-ktieb *For Rożina…a husband and other Malta stories* (1990).

“Mela le, Sur” — weġibtu, mingħajr tlaqliq. Kien hemm pawsa. Bqajt sieket.

“Jiena ċert li inti smajt b’Salvu tar-Rabat li jagħmel il-pasturi tat-tafal,” — kompla.

“Ma naħsibx…” — bdejt ngħidlu.

“Hu x’inhu,” — waqqafni. “Mur ir-Rabat u staqsi għal dan ix-xifajk Salvu tal-Pasturi. Fhimtni? F’Għawdex magħruf sew.”

“Tajjeb ferm, Sur.” — Pawsa oħra. Għamilt biex noħroġ mill-uffiċċju.

“Għadni ma spiċċajtx, ja nofs ras,” — għajjat f’nofs is-sentimenti ta’ moħħi.

F’ġieħ is-sewwa jkolli nistqarr illi dan l-aħħar tgħidx kemm kellu inkwiet bil-proġett tat-tielet lukanda tiegħu, għaliex waqt it-tqattigħ għall-pedamenti tagħha, instabu fdalijiet Puniċi u l-Mużew Nazzjonali qabżu fuqu u waqqfu x-xogħol kollu tal-bini.

“Insomma, ħu din il-lira u mur għand dan it-tali u ixtri biha b’kemm tista’ mill-qaħbeċ pasturi tiegħu.”

“Iva, Sur,” — weġibtu, waqt li ħadt il-lira.

Hekk kif wasalt ħdejn il-bieb, kompla jgħidli:

“Tal-103 semgħu bih u l-mara trid il-lott kollu.”

Ħarist lejn il-karta tal-lira f’idejja.

“Int qiegħed tgħidli li trid b’lira pasturi?” — azzardajt nistaqsih.

“Iva. U ara li ma jaħdmikx; int taf l-Għawdxin kemm jilħqilhom. U tiddawwarx. Irridek hawn wara nofsinhar għaliex dawn se jsiefru għada billejl.”

“Min?”

“Tal-103! Min l-imniegħel ħsibt? Issa dabbar rasek.”

It-traġitt minn Malta għal Għawdex jieħu aktar minn nofs siegħa u l-Imperial Eagle – isem grandjuż għal biċċa żgħira tal-baħar – fl-aħħar trakka mal-moll tal-Imġarr. Sejjaħt taksi. Li kieku ridt stajt qbadt tal-linja għar-Rabat, iżda kont bil-bajda mdawra u, biex nikkonsla ftit, deherli li kien jixraqli nasal paxxut, spejjeż għal dak il-qanżħa Telesforu!

Huwa minnu li kull ma jien biċċa ħaddiem innewwel iċ-ċwievet u nwieġeb it-telefonati, student li weħel fl-ewwel sena ta’ studju fl-università, iżda naf inħaddem rasi, jekk qed tifhem xi rrid ngħid.

Apparti kollox, lil Salvu tal-Pasturi sibtu bla taħbit ta’ xejn. Ix-xufier tat-taksi kien jiġi minnu, xi kuġin jew sekond kuġin ta’ ħu tar-rispett ta’ silf Salvu. Ftit wara, hekk kif serripna mat-toroq dojoq tal-belt Medjevali tar-Rabat, għaddejna minn taħt ħnejja għal ġo pjazzetta, fejn fil-kantuniera kien jinsab il-ħanut ta’ dan ix-xiħ. Il-ħanut kont tasal għalih billi titla’ taraġ imbajjad u li kien imżejjen bil-qsari tal-ġeranju.

Tlajt it-taraġ u froqt il-purtiera taż-żibeġ. Leħen baxx talabni, sabiex, jekk jogħġobni, nidħol. Il-ħanut kien mudlam iżda, wara li ħlist mid-dija qawwija tax-xemx, stajt nilmaħ fejn kien qiegħed. Kien magħmul żgħir, mgħawweġ minn spallejh u deher mgħobbi biż-żmien, dak it-tip li tistennieh ikun mitfugħ jistrieħ fuq xi pultruna.

Mhux dar-raġel. Kien wieqaf f'nofs il-kamra, iżomm pastur tat-tafal 'il fuq, ħalli jarah f'raġġ ta' dawl tax-xemx li kien dieħel mit-twejqa imbarrata. U b'ċerta ħila jlewnu.

Deher ferħan se jtir bija. Għidtlu x'qadja ridt nagħmel għandu, iżda hu kien diġà beda jdawwarni madwar il-kamra u l-ixkafef mimlija.

"Arahom bil-kwiet, u ħu ħinek," — qalli.

Il-pasturi kienu ta' għadd ta' qisien, iżda ma kinux iżgħar minn żewġ pulzieri u akbar minn sitta. Kellu sajjieda daqnin bix-xbieki; kaċċaturi bil-klieb; nisa tal-bajd, tal-fjuri, ħassiela, bejjiegħa tal-ħut, taż-żebbuġ u l-kappar libsin dbielet kbar u bi qfief fuq rashom; nutara mgħaddmin bi kpiepel kbar suwed; surmastrijiet b'mustaċċi mdendlin iħarsu biċ-ċiera; qassisin qargħin bi wċuħ devoti u mżaqqin; ħafna qaddisin; anġli f'kull qagħda (xi ftit weqfin; oħrajn kellhom grampun żgħir imdaħħal ġo daharhom ħalli jkunu jistgħu jiddendlu); ballerini mżejna bi lbies ilaħħaq sal-għekiesi u bi wċuħ tassew sbieħ; u għadd ta' qisien u qagħdiet tal-ibleh nazzjonali, il-mitiku Ġaħan. Kien hemm sewwasew tużżani ta' pasturi, ilkoll miżbugħin jgħajtu u qishom ta' vera.

Ġaladarba rajt li se jagħti kasi, fakkartu għaliex kont mort għandu. Hekk kif ra l-karta tal-lira, ċarrat ftit ħalqu, daħaq u tani ħarsa ta' wieħed mifxul.

"Dawk il-flus kollha! Mela ħa tixtri l-ħanut?"

L-imġiba ċajtiera tiegħu għoġbitni u dħaqtlu lura sabiex inkompli miegħu.

"Jekk mhux il-ħanut kollu," — iżżuffjettajt miegħu, "mela kull ma hemm fuq waħda mill-ixkafef."

"Kif se ġġorrhom kollha?" — staqsieni, b'ton serju.

"Stenna waħda," — waqqaftu ħesrem, waqt li ħsibt li ħadni bis-serjetà. "Kull ma rrid hija b'lira biss. Xi żewġ jew tliet pasturi… tridx nagħmluhom tlieta?"

Reġa' tbissem.

"Żammejt l-istess prezz għal dawn l-aħħar erbgħin sena. Jisgħobbija li se jkolli nagħtik tal-inqas għoxrin wieħed jekk trid tonfoq daqshekk flus."

"Għoxrin!" — weġibtu maħsud.

"Iva. U xi wieħed jew tnejn żejda… dejjem skont x'tagħżel. Ngħidu aħna, kaċċatur bis-senter u l-kelb jiġik sold aktar milli kieku kien bis-senter biss. Il-prezz ma jogħliex aktar minn hekk.

Biex niftiehmu sew, jien tal-ħsieb li jekk jogħġbuk il-kaċċaturi, agħżel wieħed bis-senter u l-kelb, kif ukoll bil-barżakka, dik li jkollha xi rjus tal-kaċċa maqbuda mdendlin għal barra. Hemm min imur għal dawk b'xi par qolol ħdejn saqajn il-kaċċatur. U dan kollu għall-prezz ta' kaċċatur bis-senter u l-kelb biss. Nittama li mhux qiegħed inħawdek."

Deher sogħbien. Ħakk rasu xi ftit u kompla:

"Naf li missni ktibt dan kollu xi mkien… taf int, b'xi tabella tal-prezzijiet murija mal-ħajt."

Smajtu ssummat, kważi beżgħan li jekk nitkellem, jibdew jaqgħu l-affarijiet mal-art u nistenbaħ biex nara li dan kollu kien stħajjil tad-dinja ta' dari. Ix-xiħ qalli li seta' jobsor dak li kont se nistaqsih, hekk kif jagħmlu t-turisti kollha. Bħal, ngħidu aħna, kif huwa qatt ma ħema l-pasturi.

Kien jagħmilhom mit-tafal niedi u joħroġhom fix-xemx biex jinxfu, biex wara jiżbogħhom. Dak it-tafal xehbi 'l fuq mid-daħla ta' Marsalforn kien l-aqwa, għax la kien imballat u lanqas mużrar. Għal xi raġuni li ma nafx x'inhi, ħlief li dehret bla sens dak il-ħin, ħsibt f'Alla u t-tafal Tiegħu… Ix-xiħ kompla jgħidli li, issa r-rata ta' xogħol tiegħu, b'għajnejh imorru lura, ma kinitx aktar minn żewġ pasturi kuljum.

Daħaq bil-mod, bħal qisu ġietu tifkira ħelwa, u qalli kif is-sena ta' qabel xtaqu jeħduh jaħdem f'lukanda ewlenija f'Malta, fejn seta' juri s-sengħa tiegħu wara tieqa kbira tal-ħadid u l-ħġieġ, sabiex iħajjar lit-turisti jixtru.

"Ġew żewġ sinjuri dħulin minn Malta apposta għalhekk. Tista' tifhimha din? Riedu jagħtuni żewġ ikliet, tliet kafejiet u għaxar xelini kuljum. U biex norqod, kellhom kamra fil-kantina, qaluli li kwieta ħafna. Insomma, għidtilhom le. Għixt ħajti kollha hawnhekk. Minn mindu kont tifel kont imħajjar li nagħmel dan ix-xogħol ma' missieri hawnhekk. Barra minn hekk, l-hena tiegħi hi li neħles minn dawn l-imsejknin ħlejjaq jiena stess."

F'radda ta' salib għażilt il-pasturi li kont se nieħu lura miegħi. Il-karta tal-lira ġabitli tnejn u għoxrin pastur – l-aħħar wieħed ikun Ġaħan, li skont ma qalli x-xiħ, kien se jagħtini bħala rigal. Reġa' tani dik it-tbissima tiegħu waqt li b'ċerta żegħil newwilli l-pasturi.

"Jaqbduni d-dwejjaq nitlaqhom minn idi," — qalli.

"Iva, iżda int tagħmilhom biex tbigħhom, mhux hekk?"

Qatt ma smajt lil leħni b'tant swied il-qalb. Iċċassa lejja għal ftit ħin. Imbagħad qalli:

"Immela, ħi."

Hekk kif tal-familja bdew deħlin fil-kamra ried ilaqqagħni magħhom wieħed wieħed: tlett ibniet miżżewġin, ir-raġel bidwi ta' waħda minnhom, erba' jew ħamest itfal, fosthom tifla żgħira, b'xeħta mqarba, li l-ħin kollu bdiet tiżgiċċa mill-kamra u tiġi lura. Salvu tal-Pasturi niżżel idu fuq ras waħda miż-żgħar.

"Taqbadni ftit diqa f'qalbi meta nkun qiegħed nagħmel dawn il-ħlejjaq tat-tafal."

Qiegħed tara x'jagħmillek. Jien insejħilhom "din il-ħaġa", u hu "dawn il-ħlejjaq..."

"Jisgħobbija li ħadd mir-razza ma ħa din is-sengħa. Ħlief tifel wieħed li wera l-ħajra. Imma miet f'żgħoritu snin ilu."

"Forsi xi ħadd minn dawn iż-żgħar," — għidtlu, biex nikser il-kwiet u nidher li ma għamiltx f'qalbi.

Lanqas ilħaqt għidt hekk li waħda mill-bniet imbaċċna daħket waħda sfurzata u ġabret żewġt itfal minn tagħha ma' djulha.

"Jien irrid lil uliedi jitgħallmu l-iskola suret in-nies," — qalet, kważi bil-herra, filwaqt li għafset lit-tfal mal-fardal tagħha. "Niżżi ħajr 'l Alla li anki jien tgħallimt xi ftit."

"Mela, ħi," — żied ix-xiħ missierha. "Iridu jitilgħu aħjar minni. Huma xxurtjati." — Tbissem, xi ftit bil-mistħija.

"Jien lanqas ismi ma naf nikteb."

"M'inti xejn mingħajr skola, hekk dejjem ngħid," kompliet il-bint. "Ara waħda 'l missieri. Għamel ħajtu jitbagħal fuq dak il-ħmieġ griż. Għal xiex? Lanqas ried jgħolli l-prezz kif jagħmel kull min hu rasu fuq għonqu. Min jaf kemm-il darba għednielu jerfa' minn dax-xogħol u jagħmel xi ħaġa oħra. Bħal idawwar it-turisti. Hemm qiegħed il-boqxiex. Jekk joqgħod bilqiegħda fuq it-taraġ, jeħdulu r-ritratti u jagħtuh xi ħaġa. U issa xiħ għakka, bħal din il-belt imqammla. Xi ħaġa hekk togħġobhom lit-turisti."

Ma damux ma sabu kaxxa vojta tal-kartun u ġabu t-tiben, ftit gazzetti mgeżwrin u tul spag bl-għoqiedi. Kulħadd għen naqra, mit-tfal sal-kbar. Malajr intbaħt li filwaqt li xi wħud bdew jagħmlu hekk kontra qalbhom (naf x'qiegħed ngħid, mhux qiegħed nistħajjel) u bdew jgħaġġlu biex jeħilsu, par idejn bdew iduru fuq kull pastur, imorru lura lejn il-kaxxa, jirranġaw, jerġgħu jqiegħdu l-pasturi, filwaqt li bħal qishom bdew iwieżnu kull nitfa tiben.

Fl-aħħar sabha xi ftit bi tqila biex jagħlaq il-kaxxa u jorbot l-ispaga suret in-nies. Għamiltha tabirruħi li ma ntbaħt b'xejn.

Ftit sigħat wara, għajjien bil-vjaġġ, u bl-isforz biex nara li l-kaxxa tasal qawwija u sħiħa wasalt lura u bdejt inħabbat fuq tal-103. Il-mara għoxiet bil-ferħ hekk kif rat il-pasturi.

"Isa, għaġġel Eugene, ejja ara," — għajtet fil-kamra. "Hawn dawk l-affarijiet ta' dak ix-xiħ minn Għawdex."

Eugene ħareġ mill-kamra tal-banju, liebes ġagaga safra tgħajjat b'Donald Duck irrakkmat taħt l-ispalla x-xellugija. Flimkien ittawlu għal ġol-kaxxa, qallbu qalb it-tiben u qabdu pastur wara l-ieħor.

"Ara waħda dan. Huwiex ħelu? Din il-libsa Empire. Żgura li hekk hi."

"Iva qalbi, hekk hi."

Ħallejthom ikomplu. Tard filgħaxija rani Eugene u resaq lejja.

"Għaliex ħrabtilna xbin? Lanqas nista' ngħidlek kemm nafulek ta' dak li ġibtilna. Erġajna erfajna kollox f'kaxxa tal-ġablow, bi tgeżwir ta' vera. Hemm xi ftit minn ħbiebna se jiħdaru hekk kif se jarawhom. Hawn ħa, xi ħaġa għall-iskariġġ."

Ħarist lejn x'tani f'idi. Karta tal-ħames liri.

Imbagħad ma nafx xi ġrali. Naħseb li Eugene u martu kienu minn tagħna... mhux tort tagħhom... L-ewwel ħsieb li ġieni kien ġenn biex narmi l-flus lil hemm. Imma kont fixxa, tfajt il-flus fil-but u mort biex nibda nwieġeb it-telefonati li bdew deħlin.

Għamilt għaxar minuti qisni l-iċċassat u ħallejt ix-xjafek t'apparat iżeggeg waħdu.

it-tmiem.